

IETS OVER DE ETHNOLOGIE VAN EUROPA;

DOOR

D'. D. LUBACH.

(*Vervolg en slot van bladz. 15*).

III.

Indien wij over de kwestien, die tot de nationaliteit der volken in betrekking staan, eenigzins met kennis van zaken willen oordeelen, dan is het vóór alles noodig, dat wij ons eene juiste voorstelling maken van hetgeen nationaliteit eigenlijk is. Daarvan nu schijnen de meeste menschen, waaronder zelfs wier oordeel hier van hoog belang is, geen regt duidelijk begrip te hebben. Onder de allergrofste dwalingen in dezen behoort het denkbeeld, dat de nationaliteit bepaald wordt door de politieke grenzen van het een of ander land. Voor hen, die deze dwaling deelen, is heden de nationaliteit der Elsassers b.v. dezelfde als die der Parijzenaars; maar indien morgen de grenzen van Frankrijk worden ingekrompen en de Elsas daar buiten komt te vallen, zijn van dat oogenblik de Elsassers geene Franschen meer, maar Duitschers. Om een ander voorbeeld te nemen: heden zijn de bewoners van Enschedé Nederlanders en die van het naburige Gronau Pruissen. Maar door eene verandering in de grensscheidingen zullen in een oogenblik des tijds de Enschedeërs in Pruissen of de Gronauers in Nederlanders kunnen veranderen. Daarentegen is weder de nationaliteit der Friezen en der Noord-Brabanters dezelfde, omdat beide wonen binnen de grenzen van het koninkrijk der Nederlanden. Zoo hoort men ook wel eens zeggen: deze of die is een Engelschman, want ofschoon zijn vader en moeder van ouders tot ouders Hollanders zijn, is hij toch in Engeland, of onder Engelsche vlag, geboren.

Het behoeft geen betoog, dat dit begrip van nationaliteit geheel verkeerd is. Het wordt trouwens dan ook bijna alleen door onkundige en onbeschaafde lieden gedeeld.

Anderen houden het er voor, dat menschen, die ééne en dezelfde taal spreken, ook dezelfde nationaliteit bezitten. Deze meening is niet zóó ongerijmd als de eerste; wij zullen zelfs weldra zien, dat er, tot zekere hoogte, waarheid in is. Maar dat zij, zóó volstrekt en onvoorwaardelijk uitgedrukt, toch eigenlijk onzinnig is, blijkt al aanstonds daaruit, dat dan de Fransch sprekende Negers op Haiti wezenlijk Franschen zouden zijn. Veronderstellen wij eens, dat de Fransche overheersching over ons land in 1813 *niet* verbroken was geworden, maar van 1810 af steeds was blijven voortduren; er is wel haast geen twijfel aan, of ons volk, althans het ook maar eenigzins beschaafde gedeelte er van, zou op dit oogenblik in het dagelijksch leven algemeen het Fransch gebruiken. Zouden wij dáárom nu Franschen zijn? De meesten zullen antwoorden: ja! Maar de ethnologie, m. a. w. de wetenschap der natuur, zegt duizendmaal: neen!

Maar indien nu ons volk, met de Fransche taal ook Fransche gebruiken en zeden, en, wat meer is (want taal, gebruiken en zeden zijn nog altijd iets, dat slechts tot de oppervlakte gaat) ook Fransche *denkbeelden* had aangenomen en zijne geheele geestesrigting, door zich in alles naar het voorbeeld der Franschen te regelen, eene Fransche geworden was? Ik antwoord, dat wij dan waarlijk *in zeker opzigt* onze nationaliteit zouden hebben verloren; wij zouden geene echte Hollanders, of Friezen, of Zeeuwen, of Gelderschen enz. meer zijn; wij zouden Franschen zijn geworden, maar toch niet van het echte soort, een soort van bastaardras, waarvan wij met geene mogelijkheid kunnen zeggen, of het een verlaagd en verachtelijk menschengeslacht zou geworden zijn, of eene nieuwe, in zeker opzigt achtenswaardige nationaliteit met hare eigene deugden en hare eigene gebreken zou hebben gevormd. Welk van beiden gebeurd zou zijn, indien wij aldus *gefranciseerd*, d. i. *geromaniseerd* waren geworden, zou hebben afgehangen van omstandigheden, die grootendeels buiten menschelijken invloed liggen en waarvan wij niets weten.

Laat ons nu echter, zonder ons meer met verschillende opinien aangaande het begrip van nationaliteit te bemoeijen, eens hooren wat de ethnologie er van zegt.

Het verschil tusschen mensch en mensch, waarmede zich de ethnologie bezig houdt, is een *natuurlijk* verschil en het is dit verschil, dat de nationaliteit van het een of andere volk bepaalt. De ethnologie wijst aan, dat elke menschenstam, elk ras, elke verscheidenheid onder de

menschen zekere ligchamelijke (*physische*, *somatische*) en zekere geestelijke (*psychische* en *morele*) eigenschappen bezit, die dien menschenstam, dat ras, die verscheidenheid van alle overige onderscheiden. Zoo verschillen niet alleen de volken, die men Kaukasische noemt, van de Mongoolsche, Ethiopische, Maleische en Amerikaansche, — zoo verschilt niet alleen het Indo-Germaansche ras van al de verdere-rassen van de Kaukasische hoofdgroep, — maar ook de Germanen verschillen van de Slawen en deze van de Pelasgen en welke familiën van het genoemde ras men meer wil aannemen. Ja, dat verschil gaat nog verder. Om ons tot de Germanen te bepalen, zoo verschillen de Scandinaviërs in eenige opzigten van de Duitschers en deze weder van de Engelschen en de Nederlanders, — ofschoon allen toch gelijkelijk Germanen zijn. Zelfs — om ons nu tot nog engeren kring, b.v. tot de Duitschers, te bepalen, — is er tusschen een Saks en een Zwaab (b.v. een Wurtemberger) een verschil, dat vooral aan de Saksen en de Zwaben zelven, en in 't algemeen aan alle Duitschers duidelijk in 'toog loopt. Het is waar dat, hoe verder men aan het onderverdeelen gaat, de verschillen des te onduidelijker en ook van geringere beteekenis worden, zoodat er ten laatste veel omzigtigheid toe noodig is om niet zekere eigenaardigheden, die alleen het gevolg zijn van *omstandigheden*, te hoog aan te slaan en voor natuurlijke eigenaardigheden te houden. Het is ook waar, dat er bijna tusschen alle eenigzins scherp van elkander te onderscheiden menschenrassen overgangen bestaan, zoodat men soms een stam even goed tot het eene als tot het andere van twee verwante rassen of volken brengen kan. Maar desniettegenstaande is de natuurlijke physische en psychische ongelijkheid der menschen-familiën en rassen, soms zelfs tot in kleinere onderafdeelingen toe, een vast staand en onloochenbaar feit.

De natuurlijke eigenaardigheden van elke afdeeling en onderafdeeling van het menschelijk geslacht, om het even of zij physische of psychische zijn, hebben dit bijzondere, dat zij aangeboren, blijvend en erfelijk zijn. Zij zijn *aangeboren*, in zoo ver ieder bij zijne geboorte de eigenaardigheden van zijn stam of den aanleg daartoe mede ter wereld brengt, niet die later verkrijgt onder den invloed van omstandigheden. Zij zijn *blijvend*; want zij kunnen wel, en dan nog alleen in zekere opzigten en in zekere gevallen, verbasteren of gemaskerd worden, maar zij verdwijnen nooit en komen steeds terug, wanneer de invloed der wijzigende omstandigheden ophoudt en die der normale

levensverhoudingen zich doen gelden. Zij zijn *erfelijk*; de tot een en denzelfden stam behorende, dezelfde nationaliteit bezittende ouders brengen kinderen voort, die de eigenaardigheden van dien stam, van die nationaliteit bezitten en zoo gaat het steeds van geslacht tot geslacht voort.

Kan dan het eene ras niet in het andere overgaan? Met andere woorden: zijn de verscheidenheden des menschelijken geslachts standvastig, zoodat geene verandering van omstandigheden, van klimaat, van levenswijze, van cultuur, of van wat ook, op den langen duur in staat is de eigenschappen van een ras uit te wisschen, en het zoodanige hoedanigheden te doen aannemen, als reeds aan een ander ras eigen zijn? Er is daarover veel geredeneerd en getwist. Maar zonder dat men zich ook maar eenigzins te wagen heeft aan eene beslissing omtrent die vraag, wanneer zij zoo in 't algemeen gesteld wordt, kan men uit hetgeen op haar in ontkennenden en bevestigenden zin is geantwoord en aangevoerd, met groote gerustheid het volgende als zeker vaststellen: „dat sedert de oudste tijden, die de geschiedenis in staat is te herdenken, dus binnen den historischen tijd, geen menschenras in lichamelijke eigenschappen en in den regel ook niet in verstandelijken en morelen *aanleg* eenige wezenlijke veranderingen heeft ondergaan, en dat wij mogen aannemen, dat ook geen menschenras die ondergaan *zal* binnen even langen tijd, als van het begin van dien historischen tijd tot nu toe verlopen is.”

Ik moet hier, om niet verkeerd verstaan te worden en het denkbeeld der onveranderlijkheid der menschenstammen in physisch en psychisch opzigt toe te lichten, op de volgende vier punten opmerkzaam maken.

De stelling der standvastigheid der menschenrassen, zoo als ik die hier geformuleerd heb, sluit niet de *volstrekte* onveranderlijkheid dier rassen in. Indien men geneigd is in de stellingen der ontwikkelings-theorie, door LAMARCK gegrondvest, door DARWIN in den jongsten tijd nader ontwikkeld en aangedrongen, waarheid te zien, dan moet men aannemen, dat ook de menschenrassen veranderingen kunnen ondergaan en dat zij die werkelijk ondergaan hebben, — al gaat men niet zoo ver van den mensch van een aap of daarmee verwant voorwereldlijk dier te doen afstammen. De meest bekende diersoorten hebben, evenmin als de menschenrassen, in den historischen tijd veranderingen ondergaan; oude afbeeldingen daarvan en vooral het onderzoek van gebalsemden dieren uit de Egyptische begraafplaatsen hebben dit tamelijk wel bewezen. Maar, zeggen de voorstanders der ontwikkelings-theorie, de historische tijd is daartoe

ook te kort geweest; om eene diersoort in eene andere te doen veranderen is veel langer tijd noodig; dit kan echter zeer goed geschied zijn in die geologische perioden van duizenden en duizenden jaren, van wier bestaan hebben thans niemand meer onkundig is. Zoo kunnen ook, — daar de hooge ouderdom des menschelijken geslachts thans wel bewezen schijnt, — gedurende veel langer tijdperken dan het historische is geweest, de verschillende thans bestaande menschenrassen ontstaan zijn uit een of eenige weinige oorspronkelijke rassen, en men gevoelt zelfs dat, wanneer men op die wijze redeneert, van deze zijde althans niets tegen de afstamming van alle menschen van slechts één menschenpaar schijnt te strijden.

Ik heb zoo even, toen ik zeide, dat binnen den historischen tijd geen menschenras in lichamelijke eigenschappen en in verstandelijken en morelen aanleg eenige wezenlijke veranderingen ondergaan had, nadruk gelegd op dat woord *aanleg*. Ik deed dit, omdat het ontwijfelbaar is, dat de wijze, waarop zich die aanleg *openbaart*, veranderen kan, zoo veel veranderen zelfs, dat voor den oppervlakkigen waarnemer de geheele verstandelijke en morele *natuur* eens volks veranderd schijnt. De vooruitgang der beschaving, de daarmede gepaard gaande ontwikkeling van alle levensbetrekkingen en de daaruit weder ontstaande veranderingen in zienswijzen, opvattingen en denkbeelden zouden onmogelijke zaken zijn, indien niet alleen de aanleg des menschen nooit veranderde, maar indien ook de rigting waarin en de wijze, waarop zich die aanleg openbaart, voor geene wijziging en verandering vatbaar was. *Zulk* eene psychische onveranderlijkheid treft men bij de dieren aan, en de veranderlijkheid in dit opzigt, die den mensch eigen is, is juist datgene wat hem het meest van de dieren onderscheidt en zoo ver boven deze verheft, dat hij inderdaad alleen in lichamelijk opzigt tot de dieren mag worden gerekend. De mogelijkheid eener romanisering, eener germanisering, eener slavonisering, waarvan ik in de beide eerste afdeelingen van dit opstel meermalen sprak — en waarvan wij nu gezien hebben, dat zij zich niet enkel tot de *taal* bepalen, — berust geheel op de mogelijkheid van veranderingen in de openbaring — laat ik het zoo blijven noemen, — van den psychischen aanleg. Maar de natuurlijke *aanleg* der volken blijft onveranderd, en hoe ik dit bedoel, moge het volgende voorbeeld ophelderen. Bij een volk, dat een diechterlijken aanleg bezit, zal die aanleg zich openbaren in diechterlijke producten, in lied en gezang, maar ook in eene eigenaardige opvatting van vele gewone zaken des levens en in vele in die opvatting haren grond hebbende hande-

lingen. Dit zal zoo zijn, indien dat volk vrij is van alle uitwendige banden en het zijn aanleg vrijelijk kan ontwikkelen. Maar omstandigheden, b.v. het opdringen aan zulk een volk van een opvoedings- en onderwijs-systeem, dat alle poetische inspiratie uitdooft, kunnen die ontwikkeling tegenwerken en langzamerhand zóó onderdrukken, dat het bewuste volk zóó prozaïsch en plat schijnt te zijn, als eenig zeer prozaïsch en alleen aan het stoffelijk-nuttige hechtende volk met mogelijkheid wezen kan. En toch! die aanleg is niet vernietigd, want zij hangt ten innigste samen met de gansche lichamelijke en geestelijke natuur des menschen, en, zoodra de dwang verdwijnt, zal zich van-lieverlede de poëtische rigting van den geest weer meer en meer naar buiten openbaren, met des te meer oorspronkelijkheid en kracht misschien, naarmate zij sterker onderdrukt is geweest. Ik moet hierbij opmerken, dat, indien de onveranderlijkheid van den psychischen aanleg der verschillende menschenstammen een groot geluk voor de menschheid is, juist omdat door haar eene in alle opzichten verderfelijke eenzijdigheid in het leven en streven dier menschheid op den duur onmogelijk wordt gemaakt, diezelfde onveranderlijkheid tot nóg groteren zegen wordt, omdat zij vergezeld gaat van eene groote veranderlijkheid in hare openbaringen. Deze laatste maakt het verkeer der volkeren onderling tot zulk een onwaardeerbaar goed. Het van natuur plat prozaïsche volk ontvangt van het wellicht wat overdreven poëtische zin en vatbaarheid voor genietingen in andere sferen, dan waarin het zich anders zou bewegen, met denkbeelden en opvattingen, die het met voordeel in het leven toepassen kan, terwijl het laatste volk daartegen weder andere, meer dadelijk en praktisch aanwendbare denkbeelden en opvattingen inruilt, die de overdrijving van de poëtische matigen en verhinderen, dat het zich te veel afwendt van het niet te poëtiseren proza des levens. Een van natuur hardvochtig en wreed ras kan zoo van een van zachte inborst menschelijke en teedere aandoeningen overnemen. Eigenlijk is dit alles niets anders dan dat zulk een volk genoodzaakt wordt eene *zijde* van zijn aanleg, die door het overwigt van eene andere zijde onderdrukt wordt, vrij te maken en ook tot ontwikkeling te doen komen. Want in den grond en in volstrekten zin genomen bezit de aanleg van *alle* menschen *dezelfde* elementen, als ik 't zoo noemen mag. De mensch is mensch; hij heeft aanleg tot *al* wat menschelijk is, maar als volksstam en als individu tot het eene meer dan tot het andere, omdat bij dezen steeds eene zekere zijde, een zeker element van dien algemeen menschelijken aanleg van nature

krachtiger is en overweegt boven alles. Dit nu, dat *overwigt*, noemen wij den *bijzonderen* natuurlijken aanleg van een volk of individu en aan dat overwigt is op zich zelf niets te veranderen. Maar ook de overige zijden of elementen van den algemeen menschelijken aanleg kunnen tot op zekere hoogte tot ontwikkeling komen en het al te welige van de overwegende zijde beperken binnen zekere grenzen, die het nu niet langer door een blinde aandrifft beheerscht verstand aan de hand geeft.

Wanneer ik spreek van de standvastigheid en onveranderlijkheid der eigenaardigheden van elken volksstam, dan bedoel ik daarmede dien volksstam in het algemeen. Dit is mijne derde opmerking. Er bestaat bij al die standvastigheid en onveranderlijkheid toch steeds ruimte voor individuele verschillen te midden van elken nog zoo scherp door zijne natuurlijke eigenschappen gekenmerkten volksstam. Geen individu is daarom ook geheel gelijk aan zijn naaste, noch in lichamelijk noch in geestelijk opzicht, en — opdat ik dat hier ter loops bijvoege — uit den aard der zaak is het individuele verschil, lichamelijk en geestelijk, steeds veel grooter bij beschaafde dan bij onbeschaafde, vooral bij wilde volken. Maar het kan zoo zelfs gebeuren, dat er een individu geboren wordt, dat, vooral in psychisch opzicht, veel meer op een uit een anderen stam gelijkt, dan op het gros zijner stambroeders. Er kan b.v. uit praktische Engelsen iemand worden geboren, die in gemoedelijkheid en poëtisch gevoel meer op een Zwaab, dan op een Engelschman gelijkt. Maar zulke gevallen zijn, hoe betrekkelijk talrijk ook, toch uitzonderingen, en de onderzinking zou, indien men er op lette, ook zonder twijfel hier leeren, dat bij de nakomelingen van zoo iemand vroeger of later een terugkeer tot de normale type plaats vindt. Ik heb deze opmerking gemaakt om al dadelijk de tegenwerping te voorkomen, dat uit dezen of genen, slechts geëermaniseerden en niet waarlijk germaanschen stam toch deze en gene personen zijn opgestaan met echt-germaanschen aanleg en gezindheid, uit dien niet slavonischen maar slechts geslavoniseerden deze en gene echte Slaven. Wij spreken hier dus niet over individuen, maar over geheele volken en rassen.

Eindelijk moet ik nog iets zeggen over de veranderingen door *vermenging* van twee rassen. Het huwelijk tusschen personen van verschillende nationaliteit geeft het aanzijn aan een gemengd ras, dat in physisch en psychisch opzicht somtijds tusschen beide ouders in staat, doch in verreweg de meeste gevallen de eigenschappen des vaders, in meer of mindere mate

gewijzigd door die der moeder, of de eigenschappen der moeder, in zekere mate gewijzigd door die des vaders bezit. Men is het aangaande de standvastigheid der gemengde rassen nog niet eens; eenigen willen, dat zij weinig levensvatbaarheid bezitten en zich op den duur niet kunnen staande houden zonder gestadige inmenging der zuivere rassen; anderen beweren het tegenovergestelde, en dat zulk een ras zonder inmenging der oorspronkelijke rassen tot eene natie aangroeijen kan. Wat mij aangaat, ik geloof, dat men hier te veel gegeneraliseerd heeft. Ik zie er niets vreemds in, dat twee bepaalde rassen zich, wat de besprokene vermenging aangaat, niet met elkander verdragen, en dat daarom het *blijvend* bestaan van een uit beiden gemengd ras eene onmogelijkheid wordt, omdat dit laatste zeer onvruchtbaar en tevens meer dan andere aan ziekte blootgesteld is. Maar aan den anderen kant geloof ik ook, dat de standvastigheid van enkele gemengde rassen moeilijk te ontkennen valt, vooral bij verwante rassen, b.v. de volken van de Indo-Europesche volkenfamilie, met welke wij hier meer bepaaldelijk te doen hebben. Hetzelfde geldt mijns inziens van de mede soms hoog geprezene, soms zeer betwiste *waarde* der gemengde rassen. Dat de kruising der dieren-rassen dikwijls zeer slechte uitkomsten levert, heeft de ondervinding geleerd. Maar dat dit *altijd* het geval zou moeten zijn, en dat zelfs — gelijk beweerd is — de gekruiste rassen meestal de slechte hoedanigheid der beide stamrassen vereenigd zouden bezitten, zonder tevens de goede te deelen, is niet bewezen, en zelfs bestaat er zoo ver ik weet geen grond het te vermoeden. In het eene geval zal het alweder zóó, in het andere anders zijn.

Ik hoop, dat diegene onder mijne lezers, die niet geheel op de hoogte van het ware, natuurlijke begrip van nationaliteit waren, door al het voorgaande daarvan een tamelijk juist denkbeeld zullen hebben gekregen. Ik zou nu ook de overweging dier zaak met het oog op de kwestien, waarvan ik bij den aanvang van dit opstel gewaagde, aan hen zelven kunnen overlaten, — doch enkele korte aanduidingen daaromtrent meen ik niet te mogen terughouden.

Wat is er tegen de vereeniging van twee of meer volken, die eene aanmerkelijk verschillende nationaliteit bezitten, tot één staat, onder één bestuur, onder dezelfde wetten? Er is *veel* daar tegen, waarmede ik mij hier niet zal inlaten, maar waarvan ik slechts één punt noem,

omdat dit in verband staat met hetgeen ik verder zeggen wil; het is, dat noodzakelijk een der vereenigde volken zich zelf als het overheerschende, en de overige zich als de overheerscht wordende zullen beschouwen, en dat de regering, al spreekt zij ook officieel deze beschouwingwijze tegen, toch haars ondanks in zeer vele gevallen genoodzaakt zal zijn te handelen alsof het inderdaad zoo was, en wel des te meer, naarmate zij meer hare kracht zoekt in homogeneiteit van beginselen en instellingen en in centralisatie van haar bestuur. — Uit het oogpunt nu, waaruit *wij* hier die vereeniging beschouwen, zijn daartegen *twee* groote bezwaren: vooreerst de waarschijnlijke, zoo niet noodzakelijke ongeschiktheid der wetgeving, der instellingen en van het regeringsbeleid voor een of meer der met elkander tegennatuurlijk vereenigde volken, — en in de tweede plaats, daardoor en door meer andere oorzaken, verbastering van dezer nationaliteit en belemmering van de natuurlijke, levensvolle ontwikkeling van het in banden — al zijn het ook zijden en vergulden banden — geslagen volk.

Uit een politiek oogpunt schijnt het misschien geheel anders, — maar de natuur moet de vereeniging van eenigzins aanmerkelijk verschillende nationaliteiten onder één bestuur en onder dezelfde wetten en instellingen afkeuren, en voor hem, die voor haar oogen en ooren heeft, zal zij hare afkeuring duidelijk te kennen geven, — langzamer en meer van lieverlede, maar even *zeker*, als zij het doen zou, indien men — men vergeve mij het triviale der vergelijking — eene kat en een konijn aan hetzelfde régime in voedsel, levenswijze enz. wilde onderwerpen.

Stellen wij ons nu echter voor, dat heden alle verschillende nationaliteiten in Europa, ook de kleinste, — want eenmaal het recht tot afscheiding aangenomen zijnde, is dit voor allen geldende, — op eenmaal vrij en zelfstandig naast elkander stonden, en alzoo het nationaliteitsbeginsel, het ethnologisch-politisch ideaal volkomen tot verwezenlijking gebragt was. Wat zou er dan geschieden? De eene nationaliteit is grooter, meer ontwikkeld, magtiger dan de andere; heerschzucht, hebzucht, nationale antipathie blijven hare rollen spelen zoo als altijd, — en morgen zullen weder eenige nationaliteiten aan andere onderworpen zijn, terwijl de overige in gestadige vrees voor zulk eene onderwerping zullen verkeeren. Waarlijk, wil men eenmaal de denkbeelden van de „Vrienden des vredes”, al is het dan ook maar tot zekere hoogte, verwezenlijkt zien, dan is zeker zulk eene scheiding der nationaliteiten, zon-

der meer, daartoe de regte weg niet, maar wel tot het tegenovergestelde. Maar daarom is ook, met die *scheiding*, tevens en evenzeer eene *verbinding* der meest verwante nationaliteiten eene voorwaarde voor het blijven bestaan van deze, en daardoor de noodzakelijk geëischte waarborg voor hare natuurlijke ontwikkeling en welvaart, — niet eene verbinding, die slechts eene overeenkomst tot onderlinge bescherming insluit; men weet hoe weinig deze beteekenen en uitrigten; maar eene naauwere aansluiting van verwante volken en nationaliteiten tot één grooten staat, waarin evenwel de meer bijzondere nationaliteiten niet alleen gelijke regten bezitten en geene zich als de overheerschende gedragen kan, maar waarin elke bovendien hare eigene, bijzondere belangen en zaken naar eigen inzien en naar eigene behoefte kan regelen, — eene *federatie* derhalve.

Zulk eene *scheiding* met zulk eene *verbinding* is de eisch der natuur, zal de nationaliteit van ieder volk bewaard blijven en zich vrij en zelfstandig kunnen ontwikkelen.

Wij hebben van het begin af alleen het oog gehad op de beschaafde volken en bepaaldelijk op die van Europa; die, hoe zeer zij ook van elkander mogen verschillen in den graad van beschaving, toch alle behooren tot rassen, die, zoo zij maar vrij en onbelemmerd kunnen handelen en goed bestuurd worden, uit zich zelve den weg van ontwikkeling en vooruitgang zullen inslaan. Leert ons echter het gezegde ook iets omtrent de niet of half beschaafde volken in andere streken der aarde en aangaande de verhouding der Europeanen tot hen?

Indien de beschaafde Europeanen zich in de zaken dier volken willen mengen, hen willen beheerschen, leiden en besturen, van hen voordeel willen trekken, — in hoe ver zij daartoe het *regt* bezitten, willen wij niet onderzoeken, maar, aangenomen *dat* zij dat *regt* bezitten of dat men hier alleen staat voor een zonder groote onheilen niet te vernietigen *fait accompli*, dan rust toch op hen zonder eenigen twijfel tevens de *verplichting* die volken te beschaven en hun geluk en hunne welvaart te bevorderen. Die beschaving nu, zal zij inderdaad dien naam verdienen en het volk tot zegen en niet tot vloek worden, moet berusten op *ontwikkeling*, d. i. op bevordering van eene krachtige, maar steeds natuurlijke openbaring in eene goede rigting van de vermogens en den aanleg, die zulk een volk uit zijnen aard bezit; met andere woorden in het opwekken van hun natuurlijke aanleg en het leiden van

de uitingen daarvan op den weg van vooruitgang. Dit, dunkt mij, volgt uit al het gezegde vrij duidelijk.

Het is waar, men denkt daar doorgaans anders over en handelt dan ook anders: men roeit die volken uit, of, zoo zij te veel weerstandsvermogen bezitten, men tracht er halfslachtige, krachtellooze, alle spontaneiteit ontberende, gedemoraliseerde basterdrassen van te maken, beide door dezelfde onfeilbare middelen: dressuur en het opdringen van denkbeelden, instellingen, zeden en gewoonten, waarvoor zij niet of nog lang niet geschikt zijn en die voor hen niet deugen, — indien men niet, wat het uitroeijen betreft, om de zaak te bekorten meer dadelijk afdoende maatregelen neemt. Ik zou over dit punt nog veel kunnen zeggen, doch ik moet eindigen. Wat in dit opstel in 't algemeen aangeduid is, in verband met hetgeen ik daarover elders¹⁾ heb aangemerkt, geeft genoeg te kennen hoe ik over deze zaak denk.

Of en in hoever de beginselen van nationaliteit en vereeniging natuurlijk en verdedigbaar zijn, of en in hoever hunne toepassing voor het geluk van Europa mag worden gewenscht, of en in hoever een aantal politieke gebeurtenissen van den laatsten tijd op grond van die beginselen zijn te regtvaardigen, — ook tot welke hoogte het in onzen tijd van centralisatie, nivellering en platmakerij zoo zeer gesmade „provincialisme,” zoo dit niet in bekrompene eenzijdigheid en kleingeestig egoïsme ontaardt, welligt als een krachtige hefboom op den weg van vooruitgang kan worden beschouwd, — dat alles laat ik aan het eigen oordeel mijner lezers over.

¹⁾ *Album der Natuur*, jaargang 1856, blz. 40 en jaargang 1864, bladz. 343. — Over de oorzaken van het langzamerhand uitsterven der oorspronkelijke bevolking in Noord-Amerika, op de Zuidzee-eilanden en elders, het wegsmelten als 't ware dier bevolking door de tegenwoordigheid der Europeanen, is veel gezegd en geschreven geworden. Die oorzaak schijnt echter grootendeels te liggen in de voor die oorspronkelijke bevolking geheel niet passende veranderingen, door de Europeanen ingevoerd in alle toestanden, en in een daaruit ontspruitend ligchaam en geest ontzenuwend en langzamerhand ondermijnend soort van heimwee, dat hem aantasten moet, die zich in zijn eigen land, in zijne eigene omgeving, in zijn eigen huisgezin, ja in zijn eigen bestaan een vreemdeling gevoelt. Onbeschaafde volken staan trouwens veel meer dan beschaafde bloot aan den sloopenden invloed van heimwee.